

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Абдуллоева Гулноза Абдучаборовна дар мавзуи “Таҳлили иқтисодӣ-омории рушди сохтмони манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08.01 – Омор

Мутобикати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самти илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсия дар заминаи Феҳристи шиносномаҳои ихтисосҳои соҳаи иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08.01 – Омор, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 майи соли 2023, №6 аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст, таҳия шудааст. Диссертатсия, ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси 08.00.08.01 – Омор-мутобик мебошад: 6. Вижагиҳои ташаккули ҳисоботи оморӣ аз рӯйи соҳаҳо, ҳудудҳои марзию маъмурий ва дигар бахшҳои фаъолияти хоҷагидорӣ; 11. Методҳои коркарди иттилооти оморӣ: таснифот ва гуруҳбандӣ, методҳои таҳлили зухуроти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва равандҳо, амсиласозии оморӣ, таҳқиқоти конъюктураи иқтисодӣ, фаъолиятнокии тиҷоратӣ, ошкоркунии трендҳо ва даврҳо, ояндабинии инкишофи зухурот ва ҷараёнҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ; 12. Методологияи мониторинги иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, таъмини омории идоракунии сохторҳои маъмурию ҳудудӣ; андозагирии нобаробариҳои рушди ташкилоти ҳудудӣ; 16. Таҳқиқоти дақиқи омории бозтавлиди аҳоли, соҳаҳои ҷамъиятӣ, иқтисодӣ ва молиявии ҳаёти ҷамъиятӣ, ки ба ошкорнамоӣ, ченкунӣ, таҳлил, ояндабинӣ, моделсозии конъюктураи таъсисёбанда ва коркарди вариантҳои ояндабини тараққиёти корхонаҳо, ташкилотҳо, соҳаҳои иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо пешбинӣ шудаанд.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Сохтмони манзил барои баланд намудани дараҷаи таъминоти аҳоли бо манзили зист, таъсиси ҷойҳои нави корӣ мусоидат намуда, ба вазъияти демографӣ ва мӯътадили иҷтимоӣ дар ҷамъият таъсири бевосита мерасонад. Фаъолнокии сохтмони манзил ба ҳолати шароитҳои манзилии аҳоли таъсири муассир мерасонад, ки ба низоми нишондиҳандаҳо барои баҳогузории рушди иқтисодии инсонӣ аз тарафи Барномаи тараққиёти СММ дохил карда шудааст. Дикқати махсуси давлату ҳукумат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба масъалаҳои сохтмони манзил дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ва минтақавӣ дар “Стратегияи милли тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030” ва “Стратегияи рушди соҳаи сохтмони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030”

доир ба коркард ва татбиқи барномаҳои ҳавасмандгардонии сохтмони манзил дарҷ гардидаанд. Зиёдшавии аҳолии мамлакат ҳолати ногузир ва мутасил буда, доимо тақозо менамояд, ки аҳоли бо манзили зист таъмин бошад. Бинобар ҳамин барои коркарди низоми самараноки дастгирии бахши сохтмони манзил дар шароити афзоиши аҳолии кишвар, таҳлили омории омилҳои гуногун зарур арзёбӣ карда мешаванд, ки бевосита ба тағйирёбии шароитҳои таъминот бо манзилгоҳ таъсир мерасонанд. Дар ин васила таҳқиқоти аналитикии маҷмӯиавӣ муҳим ва саривақтӣ мебошад. Бо баробари ин тақомули муносибатҳои методӣ оид ба амалигардонии таҳлили омории муқоисавӣ ва тамоюли тараққиёти бахши сохтмони манзил, пешгуи намудани нишондодҳои асосии пешрафти он дар шароити муосир чораҳои зарур баҳогузори карда мешаванд. Дар ин росто истифодабарии имкониятҳои усулҳои омории барои таҳлил ва муқаррар намудани самтҳои ояндабинии рушди бахши сохтмони манзил дар ҳама сатҳҳо муҳим арзёбӣ карда мешавад. Айнан бо гуфтаҳои мазкур муҳимият, зарурат ва саривақтии таҳқиқоти илмии Абдуллоева Гулноза Абдучаборова муайян карда мешаванд.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд. Давомнокии мантиқии сохтори диссертатсия ва дар асоси он муайян намудани объект ва предмети таҳқиқот ба муаллиф имкон фароҳам овард, ки як қатор наwgониҳои арзишманди илмиро оид ба воситаҳои инструменталӣ ва баҳодиҳии омори иҷтимоӣ-иқтисодии тараққиёти бахши саноати манзил муқаррар намояд, ки аз чунин қисматҳо иборат мебошанд:

– дар қисмати якум, дар асоси таҳқиқи сарчашмаҳои мухталиф ба муаллиф муяссар гирдааст, ки ба воситаи муқомалаи илмӣ асосҳои назариявии рушди бахши сохтмони манзил муқаррар карда шуда, таъсиррасонии он ба беҳтар намудани сатҳу сифати зиндагонии ба воситаи таҳлили омории алоқамандии рушди сохтмони манзил бо равандҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ илман асоснок карда шудаанд;

– дар қисмати дуюми наwgонии илмии диссертатсия муаллиф дарачаи фарқгузори нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-омории бахши сохтмони манзилро дар мамлакат ва минтақаҳои алоҳидаи он мавриди таҳқиқ қарор дода, дар натиҷа тавонистааст нишондиҳандаҳои сохтмони манзилро дар минтақаҳои дурдасти мамлакат бо дарназардошти хусусиятҳои демографияи онҳо ва фарқгузори даромади пулии аҳоли дар минтақаҳои нисбатан пешрафта, вобаста аз мавҷудияти инфрасохтори инкишофёфта ва муқаррар намудани омилҳои зарурӣ, пеш за ҳама қувваи корӣ ва масолеҳи сохтмонӣ баҳри вусъат додани сохтмони манзил ва таъсири он ба сатҳи зиндагонии аҳоли муайян намояд;

– дар қисмати сеюм бо истифода аз усули таҳлили эмпирикии оморӣ сохтмони манзилҳои истиқоматиро вобаста аз ҳолати сармоягузори давлатӣ, хориҷӣ ва аҳоли дар минтақаҳои мамлакат мавриди таҳқиқ қарор дода, муайян кардааст, ки ҳолати муосири сохтмони манзил дар минтақаҳои Тоҷикистон бо фарқгузори назарраси нишондиҳандаҳои он ва сатҳи зиндагонии аҳоли вобаста ба минтақаҳо тавсиф карда мешавад;

– наwgонии наwbатии диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки дар доираи таҳқиқот нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-омории сохтмони манзил дар минтақаҳои мамлакат ва дар сатҳи ҷумҳурӣ муқаррар карда шуда, нишондиҳандаҳои асосии он муайян карда шудааст, ки бо дарназардошти хусусиятҳои муқаррар карда шудаи онҳо вазъи нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-омории бахши сохтмони манзил таҳлил ва баҳогузорӣ шуда, фарқияти онҳо дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор гардидаанд;

– навогнии нодирӣ диссертатсия ин аз тарафи муаллиф таҳия намудани модели иқтисодӣ-оморӣ оид ба мавриди истифода қарор додани манзилҳои истиқоматӣ вобаста аз вазъияти сармоягузори давлатӣ, хориҷӣ ва аҳоли дар минтақаҳои мамлакат мебошад, ки дар доираи он хусусиятҳои хоси онҳо муқаррар карда шуда, дар асоси модели таҳияшуда ояндабинии нишондиҳандаҳои асосии сохтмони манзил ва омилҳои асосии ба он таъсиррасонанда дақиқ карда шудаанд.

Муқаррар намудани қисматҳои наwgонии илмӣ диссертатсия ба Абдуллоева Г.А. имкон дод, ки як қатор нуқтаҳои илман асоснокшударо барои ҳимоя пешкаш намояд. Алалхусус: мавҷудияти тафовути нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-омории бахши сохтмони манзил дар мамлакат ва минтақаҳои он; тафриқаҳои нишондиҳандаҳои сохтмони манзил ва сатҳи зиндагонии мардум дар минтақаҳо муқаррар карда шудаанд; вобаста аз хусусиятҳои омори иқтисодии сохтмони манзил дар минтақаҳо ва дар умум дар мамлакат нишондиҳандаҳои таҳлили гурӯҳбандӣ карда шуданд; бо дарназардошти сармоягузори давлатӣ, хориҷӣ ва аҳоли дар минтақаҳои мамлакат модели иқтисодӣ-оморӣ бо фарогирии омилҳои асосии ба ин бахш таъсиррасонанда таҳия карда шуда, дар асоси он дурнамои рушди бахши мазкур муайян карда шуданд.

Ақидаи арзишмандӣ диссертатсияи тақризшаванда дар муайян намудани усулҳои баҳисобгирии омории рушди бахши сохтмони манзил дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон, тақмили фишангҳои аналитикии тараққиёти соҳаи мазкур ифода меёбад.

Тафсифи умумии кори диссертатсионӣ. Вобаста ба мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот, сохтори диссертатсия бо риояи давомнокии мантиқӣ ва талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян

карда шудааст. Диссертатсияи Абдуллоева Г.А. аз муқаддима, се боб, хулосаю пешниҳодҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Диссертатсия дар ҳаҷми 186 саҳифаи компютерӣ омода гардида, дар он 42 ҷадвал, 5 расм, 10 диаграмма ва 9 ҷаммаи ифода ёфтаанд.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрами, дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо мавриди баррасӣ қарор дода шуда, дар қисмати тавсифи умумии таҳқиқот, мақсад, вазифаҳо, объект, мавзуи (предмети) таҳқиқот, фарзияи илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ, асосҳои назариявӣ, асосҳои назариявӣ методологии таҳқиқот, сарчашмаи маълумот, пойгоҳи таҳқиқот, навгони илмӣ диссертатсия, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявии таҳқиқот, аҳамияти амалии таҳқиқот, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои бадастовардашуда, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии доктараби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот, тасвир ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия, интишорот аз рӯи мавзӯи таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия ифода ёфтаанд.

Боби якуми диссертатсия таҳти унвони “Таҳқиқи асосҳои назариявии рушди сохтмони манзил ҳамчун объекти таҳлили омории” барои баррасии ҷиҳатҳои назариявии рушди сохтмони манзили, беҳдошти сатҳ ва сифати зиндагонии аҳоли, таҳқиқи омории алоқамандии рушди сохтмони манзил бо ҷараёнҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ, таҳлили омории нишондиҳандаҳои дастрасии аҳоли ба манзил ҳамчун омилҳои беҳдошти сатҳи зиндагонии аҳоли бахшида шудааст (с. 14-58).

Дар натиҷаи омӯзиш ва таҳлили сарчашмаҳои гуногун ба муаллиф мӯйяссар гардид, ки ба воситаи муколамаи илмӣ модели концептуалии идоракунии маҷмааи сохтмонӣ ва манзилро таҳия намояд, ки дар он раванди ташаккули модели мутобиқшавии идоракунии низоми логистикаи маҷмааи сохтмонӣ-манзилӣ ба чор марҳила ҷудо карда шуда, дар давомнокии мантиқии равандҳо риоя карда шудаанд (с. 17). Қобили қайд аст, ки дар раванди таҳқиқи зербоби 1.1 Абдуллоева Г.А. дар асоси омӯзиши сарчашмаҳои зиёд нақшаи иҷтимоӣ-иқтисодии сохтмони манзилро бо нишон додани нақшаи иҷтимоии сохтмони манзил ва нақшаи иқтисодии манзил таҳия намудааст, ки арзиши илмӣ назариявӣ дорад (с. 21). Чунин муносибат ба таҳқиқот ба муаллиф имкон фароҳам овард, ки он ба дастрасии манзил ақидаи илман асоснокро баён намояд “Дастрасии манзил ҳамчун хусусияти вазъи бозори манзил як тағйирёбандаи вобаста буда, бо бисёр нишондиҳандаҳои инъикоскунандаи тағйироти макроиқтисодӣ, равандҳои иҷтимоӣ демографӣ ва ғайра муайян карда мешавад. Барои пешгӯии коэффисиенти дастрасии манзил метавон аз омӯзиши вобастагии он ба маҷмӯи муайяни нишондиҳандаҳои ба он зич

алоқаманд истифода бурда, дар асоси тамоюлҳои тағйирёбии онҳо арзиши ин нишондиҳанда барои давраҳои ояндаро ба даст овард”.

Барои таҳқиқи омории алоқамандии рушди сохтмони манзил бо равандҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ аз тарафи унвончӯ вазифаҳо ва самтҳои танзими сохтмони манзил гурӯҳбанди карда шуда, дар шакли схемаи мантиқӣ баён карда шудааст (расми 1.1.4, с. 32). Дар ин росто муаллиф барои соддагардонии барасмиятдарории маъмурӣ, фароҳам овардани муҳити мусоид барои инкишофи соҳибкорӣ дар бахши сохтмони манзил ва пешрафти соҳаи мазкур як гурӯҳ омилҳоро муайян кардааст, ки аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ дошта, ҷолиби диққат мебошанд (с. 35-37).

Дар асоси таҳқиқоти унсурҳои ба таъминоти манзил барои аҳоли таъсиррасонанда унвончӯ бо истифода аз муқоисакунии музди меҳнати миёнаи номиналии ҳармоҳа ва нархи миёнаи як M^2 манзил дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тавриди таҳлил қарор дода, куллан дуруст қайд мекунад, ки “новобаста ба коҳишёбии нархи манзил дар минтақаҳои мамлакат дар муқоиса бо музди меҳнати миёнаи номиналии ҳармоҳаи кормандон ҳанӯз тафовути назаррас ба назар мерасад, ки оид ба зарурати пасандозҳои чандинсола зарур мебошанд” (С. 41-42). Дар ҳақиқат дастрасии манзил аз ҳаҷми пасандозҳои аҳоли вобастагии калон дорад, зеро бо сатҳи мавҷудбудаи музди меҳнат дастрас намудани манзил ниҳоят мушкил ба ҳисоб меравад.

Бо мақсади амалигардонии таҳлили омории нишондиҳандаҳои дастрасии аҳоли ба манзил муаллиф бо истифода аз таҷрибаи ҷаҳонӣ коэффитсиенти дастрасии манзилро барои истифода пекаш карда, дар асоси он ин нишондодро барои минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисоб кардааст (с. 47-48). Чунин тарзи ба роҳ мондани таҳқиқоти илмӣ ба Абдуллоева Г.А. имкон фароҳам овард, ки омилҳои ба сатҳи дастрасии манзил таъсиррасонанда аз рӯи хусусиятҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, географӣ-сиёсӣ ва ҳуқуқӣ гурӯҳбандӣ карда шаванд (с. 49).

Бо истифода аз усули маъмули таҳлили коррелятсионӣ (коррелятсияи ҷуфт, хусусӣ ва маҷмӯӣ) унвончӯ арзиши $1M^2$ манзилро ба ҳисоби миёна дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти омилҳои асосии ба он таъсиррасонанда ҳисоб ва таҳлил кардааст (с. 53). Дар асоси таҳлили гузаронидашуда, аз тарафи Абдуллоева Г.А. хулосаҳои илман асосноки амалӣ муқаррар карда шудаанд, ки барои рушди минбаъдаи бахши сохтмони манзил мусоидат карда метавонад.

Дар боби дуюми диссертатсия «Таҳлил ва арзёбии иқтисодӣ-омории рушди соҳаи сохтмони манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» нишондиҳандаҳои иқтисодии сохтмони манзил ва таъсири он ба сатҳи зиндагонии аҳолии мамлакат, баҳодихии нишондиҳандаҳои омории сатҳи

дифференциатсияи сохтмони манзил дар минтақаҳои Тоҷикистон ва омилҳои рушди он, инчунин муайян намудани муаммоҳои дараҷаи таъминоти аҳоли ба манзил ва таҳлили омории сармоягузорӣ ба сохтмони манзил мавриди таҳқиқ ва таҳлил қарор дода шудаанд (с. 59-105).

Дар доираи боби мазкур унвонҷӯ динамикаи сохтмони манзилро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2023 мавриди таҳлил қарор дода, дуруст қайд мекунад, ки солҳои охир дар мамлакат сохтмони манзил аз ҳисоби сармоягузориҳои бахши хусусӣ зиёд гардида, сармоягузориҳои давлатӣ ва аҳоли дар самт коҳишёбиро нишон медиҳанд (с. 60-63). Дар асоси таҳқиқи омории даромади пулии аҳоли ва сохта ба истифода додани манзилҳои истиқоматӣ Абдуллоева Г.А. бо истифода аз усули таҳлили коррелятсионӣ-регрессионӣ пешгӯикунии сохтмони манзилро то соли 2026 амалӣ кардааст (с. 66-67). Боиси таъкид аст, ки аз тарафи муаллиф афзоиши мутлақи шумораи аҳоли ва фонди манзили дар ихтиёри шахсии шаҳрвандон буда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил ва муқоиса карда шудааст (с. 73).

Яке аз хусусиятҳои хоси диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф вазъи сохта ба истифода додани манзилҳои истиқоматиро дар кишварҳои хориҷи наздик амалӣ кардааст (ҷадвали 2.2.3 с.80-81). Чунин муносибат ба диссертатсиянавис имкон фароҳам овард, ки оид ба дар ҳолати паст қарор доштани сохтмони манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба дигар кишварҳои пасошӯравӣ хулосаи асоснок барорад (с.81).

Дар асоси таҳлили омории ба истифода додани манзилҳои истиқоматӣ дар минтақаҳо муаллиф фарқгузориҳои онҳоро аз рӯи нишондоди мазкур амалӣ карда, минтақаҳои рушдкарда ва рушдкардаистодаро ҷудо кардааст (с. 87-88). Чунин ташкили таҳқиқот барои хулосабарорӣ оид ба муайян намудани дараҷаи фарқгузориҳои минтақавии бозори сохтмони манзил имкон фарҳам овард. Дар ин ҷода муаллиф дуруст қайд мекунад, ки “таваҷҷути тақмили механизмҳои танзим ва дастгирии молиявӣ метавон рушди устувори сохтмони манзилро дар ҳама минтақаҳои Тоҷикистон таъмин намуд, ки ба болоравии сатҳи зиндагонии аҳоли мусоидат хоҳад кард” (с. 90).

Дар зербоби хотимавии боби дуюм, Абдуллоева Г.А. бо истифода аз усулҳои маъмули таҳлили оморӣ, вазъияти ҷалби сармояи мустақими хориҷиро мавриди таҳлил қарор дода, коэффитсиенти коррелятсияи нишондиҳандаҳои оморӣ номбурдари барои муайян намудани вобастагии сабабӣ-оқибатӣ бо истифода аз барномаи муосири (Stata, EvIEWS) матрисаҳои коррелятсионии сармоягузориҳои хориҷиро муайян кардааст (с. 97). Истифодаи усули додашудаи таҳқиқот имкон фароҳам овард, ки тағйирёбии миёнамӯҳлати рушди сохтмони манзил, иншооти таъиноти иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дошта муайян карда шаванд. Дар натиҷа муайян карда шуд, ки

рушди соҳаи сохтмони манзил аз маҷмӯи омилҳои устувор ва тағйирёбанда вобастагии қавӣ доранд (с. 98).

Боби сеюми хотимавии диссертатсия ба «Моделсозии омории рушди сармоягузорӣ ба сохтмони манзил» бахшида шуда, дар доираи он мушкилоти таҳияи модели омории бисёрченакаи самаранокии сармоягузорӣ ба сохтмони манзил, коркард ва таҳияи модели иқтисодӣ-омории рушди сармоягузорӣ ба сохтмони манзил, инчунин самтҳои ояндабинии омории рушди сармоягузориҳо ба сохтмони манзил таҳқиқ карда шудаанд (с.106-157).

Ба воситаи муайян намудани мафҳуми моделсозии иқтисодӣ-математикӣ, инчунин моделсозии иқтисодӣ-омории бисёрченака, муаллиф як қатор мушкилотҳоро баён менамояд, ки дар ҳақиқат ҳам ба ин раванд таъсир мерасонанд. Аз ҷумла дастнорас будани маълумоти зарурии оморӣ, мавҷудияти хатогиҳо ҳангоми ҳисобгирии нишондиҳандаҳо ва имконнопазирии ба инобат гирифтани ҳама омилҳои муҳим.

Новобаста ба ин, ба муҳаққиқ муяссар гардид, ки омилҳои заруриро ба муоидилаи регрессияи маҷмуавӣ вобаста ба объекти таҳқиқот алоқаманд намояд (с.108). Чунин кӯшишҳо барои муайян намудани ҳислати коэффитсиенти коррелятсияи хаттӣ (ҷадвали 3.1.1. с. 110) муайян намудани муодилаи регрессия (баробарии 3.1.1, 3.1.2, 3.1.3, 3.1.4 с. 110-111) имкон фароҳам овард.

Дар натиҷаи муайян намудани формулаҳои муодилаи регрессияи маҷмуавӣ бо дарназардошти омилҳои ба объекти таҳқиқот таъсиррасонанда дар ҷадвали 3.1.2 муаллиф нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-иҷтимоиро оид ба модели иқтисодӣ оморӣ инъикос намуда, ба воситаи барномаҳои махсуси компютерӣ натиҷаҳои моделсозиро дар ҷадвали 3.1.3 ифода кардааст (с. 114-115). Ба воситаи ҷамъоварии маълумоти ибтидоии нишондиҳандаҳои асосии сармоягузорӣ ба сохтмони манзил дар ҷадвали 3.1.6 муаллиф натиҷаҳои моделсозии регрессиониро, ба монанди коэффитсиенти ба истифода додани хонаҳои истиқоматро муайян кардааст, ки ҷолиби диққат мебошад.

Таҳқиқ ва таҳлили нишондиҳандаҳои иқтисодӣ-оморӣ, иҷтимоӣ-иқтисодӣ, муқаррар намудани қадамҳои муҳими моделсозии регрессионӣ, нишондиҳандаҳои сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ ва рӯи иншооти ғайриистехсолӣ ба диссертатсиянавис имкон фароҳам овард, ки дар доираи модели иқтисодӣ-оморӣ онҳоро муттаҳид ва мавриди ҳисоб қарор диҳад. Дар доираи таҳқиқот матрисаи коэффитсиентҳои вобастагиҳои нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ-иқтисодии сохтмони манзил муайян карда шуда, дар асоси он натиҷаҳои моделсозии регрессивӣ аниқ карда шаванд (с. 124-128). Инчунин дар доираи зербоби 3.2 муаллиф ба воситаи функсияи истеҳсолии Кобб-Дуглас саҳми омилҳои сармоя, меҳнат ва сатҳи технологияи дар сохтмони манзил

истифодашавандаро муайян кардааст, ки арзиши амалии таҳқиқотро баланд менамояд.

Абдуллоева Г.А. дар дориаи таҳқиқи шароитҳои воқеии пешгӯикунӣ ва муайян намудани шартҳои асосии он нақшаи сохтории ояндабиниро таҳия намудааст (с. 139). Бо истифода аз ин нақшаи сохтори ояндабинӣ дар диссертатсия муодилаи регрессионӣ коркард шуда, дар асоси он параметрҳои муодилаи регрессияи сершумор ва параметрҳои муодилаи регрессионӣ ба воситаи барномаи махсуси компютерӣ баҳогузорӣ карда шудааст (с. 147).

Истифодабарии васеи моделҳои иқтисодӣ-оморӣ барои тавсифи сохтмони манзил ба муаллиф шароит фароҳам овард, ки дар асоси коркарди функсияи хаттӣ нишондиҳандаҳои дурнамои сохтмони манзилро ҳисоб намуда, барои нишондиҳандаҳои иқтисодии иншооти ғайристеҳсолӣ сармоягузорӣ ба сармояи асосиро барои солҳои 2022 ва 2023 муайян карда, ояндабиниро то давраи соли 2030 ҳисоб намояд (с.148-150). Таҳияи модели қатори вақтӣ ва коэффитсиенти детерминатсия, инчунин муайян намудани дурнамои сармоягузорӣ ба сармояи асосӣ аз рӯи иншоотҳои ғайристеҳсолӣ дараҷаи илмии диссертатсияи иҷро гардида ро боз ҳам баланд менамояд (с. 151 - 153).

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Абдуллоева Г.А. дар натиҷаи таҳқиқоти илмӣ як қатор муаммоҳои назариявӣ амалии таҳлили иқтисодӣ-омории рушди сохтмони манзилро дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаллу фасл намудааст. Масалан, таҳқиқи табиати иқтисодӣ ва вазифаҳои мушаххаси соҳаи сохтмони манзил аз ҷиҳати илмӣ ва амалия, баҳодихии омории тафовутҳои нишондиҳанда, омилҳо ва хусусиятҳои рушди сохтмони манзил дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳқиқи пурраи ҳолати муосир ва таҳлили ҷиҳатҳои иқтисодӣ-омории нишондиҳандаҳои сармоягузориҳо ба сохтмони манзил бо дарназардошти баланд намудани сатҳи некуаҳволии аҳоли ва таъминот бо манзил, амалигардонии таҳлили иқтисодӣ-омории ҳолати муосири сохтмони манзил, таҳияи модели иқтисодӣ-омории рушди сармоягузорӣ ба сохтмони манзил ва ояндабинии омории рушди сармоягузориҳо ба сохтмони манзил ва ғайраҳо.

Эътимоднокии натиҷаҳои асосии таҳқиқоти тақризшаванда аз асосноккунии чанбаҳои назариявӣ ва коркарди пешниҳоди амалӣ оид ба тақомули таҳлили иқтисодӣ-омории рушди бахши сохтмони манзил, инчунин бо таҳияи моделҳои таҳлили регрессионии омори сохтмони манзил, саҳеҳии маълумотҳо, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот ва интишорот тасдиқ мегардад. Хулоса ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва таҳлили илмии натиҷаи таҳлили назариявӣ ва таҷрибавии омори сохтмони манзил дар Тоҷикистон асоснок карда шудаанд.

Ҷоиз ба таъкид аст, ки муаллифи диссертатсия Абдуллоева Г.А. барои ноил гардидан ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот ба воситаи усулҳои муосири таҳқиқоти иқтисодӣ-оморӣ, пешгӯикунии равандҳои иқтисодӣ, материализми диалектикӣ, абстраксияи илмӣ моҳирона истифода карда, бо адабиёти илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия бо як маҳорати баланд кор карда ба дастовардҳои арзишманди илмӣ шарафёб гардидааст.

Аҳаммияти илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки муқаррароти назариявии дар диссертатсия таҳиягардидаро ҳамчун саҳми назарраси муаллиф дар рушд ва такомули таҳлили иқтисодӣ-омории рушди бахши сохтмони манзил эътироф намуд. Натиҷаҳои назариявии диссертатсия барои иҷро намудани таҳқиқоти илмӣ дар самт таҳлили омили рушди сохтмони манзил пояи назарраси илмӣ мегузарад.

Аҳаммияти амалии диссертатсия аз он иборат аст, ки муқаррарот ва тавсияҳои дар таҳқиқот пешниҳод карда шуда метавонанд аз тарафи Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳисобгирӣ, танзимкунӣ ва рушди сохтмони манзил дар мамлакат ва минтақаҳои он васеъ истифода шаванд. Татбиқи муқаррароти таҳиягардида барои такомули таҳқиқоти иқтисодӣ-омории сохтмони манзили истиқоматӣ, инчунин, дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбии мамлакат ҳангоми омӯзиши фанҳои назарияи умумии омор, омили иҷтимоӣ, омили иқтисодӣ, омили бозори манзил истифода шаванд.

Аҳаммияти иқтисодии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои назарраси диссертатсия барои такомули таҳлили иқтисодӣ-омории рушди бахши сохтмони манзил таъсири мусбат расонида, барои самаранокии қабули қарорҳои дахлдор оид ба танзим ва мониторинги соҳаи сохтмон, махсусан сохтмони манзил аз ҷониби роҳбарон истифода карда шаванд. Натиҷаҳои таҳқиқот баҳри содда намудани ҳисобгирии иқтисодии раванди сохтмони манзил дар минтақаҳо истифода шуда метавонад.

Аҳаммияти иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бевосита дар алоқамандии таҳлили иқтисодӣ-омории сохтмони манзил бо сатҳи зиндагонии аҳоли ифода меёбад, ки дар асоси натиҷаҳои ба дастовардашуда таъсиси ҷойҳои нави корӣ дар бахши сохтмони манзил, таъминоти аҳоли бо манзил, дастрасии манзил ба қишрҳои мухталифи аҳоли арзёбӣ карда шуда, дар ин росто ҷораҳои мушаххас андешида шаванд.

Саҳми шахсии доктараб дар иҷрои таҳқиқоти илмӣ. Саҳми шахсии доктараб дар таҳқиқоти илмӣ-амалӣ ба коркарди тавсияҳои назариявӣ ва амалӣ оид ба муайянсозӣ ва арзёбии вазъи муосири сохтмони манзили истиқоматӣ нигаронида шудааст. Муаллиф бо истифода аз усулҳои таҳлили

муосири иқтисодӣ ва оморӣ, омӯзиши ҳамаҷонибаи равандҳои марбут ба сохтмони манзилро анҷом дода, ба таҳлили амиқи нишондиҳандаҳои рушди соҳа пардохтааст. Дар раванди таҳқиқот, методҳои муосири таҳлили оморӣ ва иқтисодӣ татбиқ гардида, бар мабной натиҷаҳои таҳлилӣ хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ пешниҳод шудаанд. Аз ҷумла, воситаҳои методии таҳлили иқтисодӣ-омории сохтмони манзил таҳия гардида, моделҳои эконометрикии пешгӯии рушди сохтмони манзили истиқоматӣ эҷод шудаанд, ки дорои аҳаммияти назаррас барои пешгӯии рушд ва қабули қарорҳои идоракунӣ дар сатҳи давлатӣ мебошанд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Доир ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ 10 мақола дар ҳаҷми 7,04 ҷ.ч. (аз ҷумла, аз муаллиф 5,9 ҷ.ч.) нашр гардидаанд, ки аз инҳо 5 мақола дар маҷаллаҳо (нашрияҳо)-и илмӣ тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудааст. Мақолаҳои нашршуда, мазмунӣ асосии диссертатсия ва автореферати онро фарогир мебошанд.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Баъзе натиҷаҳо ва тавсияҳои амалӣ, ки дар таҳқиқоти диссертатсионӣ пешниҳод шудаанд, дар ҷаъолияти амалӣ мавриди татбиқ қарор гирифта, аз ҷониби филиали ҶДММ «Шаҳр сохтмон» (маълумотномаи №123/1 аз 18 мартӣ соли 2024) қабул ва истифода шудааст. Илова бар ин, маводи таҳқиқот дар раванди таълимии Донишқадаи илмҳои дақиқ ва технологияи Тоҷикистон зимни тадриси фанҳои «Назариҳои умумии омор», «Омори иҷтимоӣ», «Омори тиббӣ-демографӣ», «Таҳлили иқтисодӣ дар соҳаҳо», инчунин дар раванди иҷрои корҳои курсӣ (маълумотномаи №103 аз 11 июни соли 2024) васеъ истифода мегарданд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба шаклگیری диссертатсия.

1. Беҳтар мешуд агар дар ҷадвали 1.2.1 (с.41) музди меҳнати миёнаи номиналӣ нею, балки музди меҳнати миёнаи аслии мавриди таҳлил қарор дода мешуд.

2. Дар доираи тадқиқот муайян намудани ҳиссиёти афзоиши сохтмони манзил дар натиҷаи тағйирёбии даромадҳои аслии аҳолии сатҳи илмӣ диссертатсияро боз ҳам баландтар мекард.

3. Барои муайян намудани дастрасии манзили сохташуда ба аҳолии минтақаҳо муайян намудани фарқгузориҳои даромадҳои аҳолии хеле муфид ба ҳисоб меравад. Аз ин лиҳоз ҳисоб намудани дараҷаи фарқгузориҳои даромади аҳолии дар диссертатсия хулосаҳои муаллифро боз ҳам мустаҳкамтар мегардонд.

4. Хуб мешуд агар ҳангоми ҳисоб намудани нишондиҳандаҳои функсияи Кобб-Дуглас, сабаби аз 1 хурд будани ҷамъи коэффитсиентҳои α ва β тавзеҳ дода мешуданд.

5. Дар доираи зербоби 3.3 хуб мешуд аз тарафи муаллиф таҳлили SWOT гузаронида шавад, зеро чунин муносибат барои асоснок намудани модели пешниҳодкардашуда исботи дақиқро ифода карда метавонист.

Қайд намудан зарур аст, ки камбудиҳои номбурда ҳислати тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ диссертатсияро коста намгардонанд.

Мутобиқати диссертатсия ва автореферат ба талаботи «Тартиб додани дараҷаи илмӣ ва унвони илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267, аз 30 июни соли 2021).

Диссертатсияи Абдуллоева Гулноза Абдучаборовна таҳти унвони «Таҳлили иқтисодӣ-омории рушди сохтмони манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҳамчун як таҳқиқоти пурра ба анҷомрасида арзёбӣ гардида, дорои ҷанбаҳои тозаи илмӣ ва аҳаммияти назарраси илмию амалӣ мебошад. Дар натиҷаи ин тадқиқот унвончӯ як қатор хулосаҳо ва тавсияҳои нав дар самти арзёбӣ ва рушди соҳаи сохтмони манзил пешниҳод намудааст, ки метавонанд дар тақмили сиёсати соҳа ва барномарезии стратегӣ мавриди истифода қарор гиранд.

Автореферати диссертатсиония ҳамчун хулосаи мундариҷаи мухтавои корҳои илмию тадқиқотӣ таҳия гардида, ба талаботи муқаррарнамудаи «Тартиби додани дараҷаи илмӣ ва унвони илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021, бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми июни соли 2023, № 295) пурра мутобиқат мекунад. Дар он ҳамаи меъёрҳои зарурии шакл ва мухтаво риоя шуда, мухтавои асосии натиҷаҳои бадастомада ба таври возеҳ инъикос ёфтааст.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия

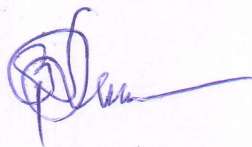
Дар маҷмӯъ, таҳқиқоти диссертатсионии Абдуллоева Гулноза Абдучаборовна таҳти унвони «Таҳлили иқтисодӣ-омории рушди сохтмони манзил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки бо мақсади дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08.01 – Омор пешниҳод гардидааст, як кори пурмаҳсули илмӣ анҷомёфта ба шумор меравад. Мухтавои кори диссертатсионӣ бо мақсад ва вазифаҳои таҳқиқотӣ ҳамоҳанг буда, дар он паҳлӯҳои назариявӣ ва амалии рушди сохтмони манзили истиқоматӣ дар шароити Тоҷикистони муосир бо истифода аз усулҳои муосири омор ва моделсозии иқтисодӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Натиҷаҳои таҳқиқот дорои аҳаммияти баланди назариявӣ ва амалӣ мебошанд ва метавонанд дар раванди таҳияи барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ, банақшагирии шаҳрсозӣ ва тақмили сиёсати давлатии манзилсозӣ истифода шаванд. Бо дарназардошти сатҳи баланди илмӣ, мухтавои амиқ, навовариҳои методологӣ ва натиҷаҳои амалии бадастомада, ба ин хулоса

омадан мумкин аст, ки диссертатсияи мазкур ҷавобгӯи талаботи амалқунандаи Комиссияи олии аттестатсионӣ мебошад. Аз ин лиҳоз, муаллифи диссертатсия Абдуллоева Гулноза Абдучаборовна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.08.01 – Омор, сазовор мебошад.

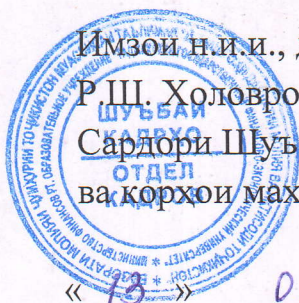
Муқарризи расмӣ:

н.и.и., дотсенти кафедраи таҳ-
лили иқтисодӣ ва оморӣ
Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон

Холов Р.Ш.

Суроға: ш.Ҳисор, ч/д.Ориён, дех. Чонор, хонаи 38
e-mail: 1977-rustam-77@mail.ru, тел. (+992) 985249695

Имзои н.и.и., дотсент
Р.Ш. Холовро тасдиқ мекунам.
Сардори Шӯъбаи кадрҳо
ва корҳои махсуси ДДМИТ

Мирчамолов М.А.

« 13 » 08 соли 2025-ум.

Суроға: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, кӯчаи Наҳимов 64/14,
e-mail: info@ddmit.tj, тел. +992 (37) 227-30-75